

**Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ,
КРИМІНАЛІСТИКИ
ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

**Current Issues of Forensic Expertology,
Criminalistics and Criminal Procedure**

**Матеріали IV міжнародної
науково-практичної конференції
(Київ, 16 грудня 2022 року)**

**Proceedings of the IV International
Scientific and Practical Conference
(Kyiv, December 16, 2022)**

Київ
2022

УДК 343.98
А 43

*Матеріали конференції подаються в авторській редакції.
Відповідальність за достовірність фактів, статистичних даних,
точність викладеного матеріалу покладається на авторів.*

А 43 Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 грудня 2022 р.) / за заг. ред. Н. В. Нестор; уклад. О. В. Баулін, О. І. Жеребко, Т. П. Кривак, О. О. Садченко, А. В. Старушкевич, Ю. Б. Форіс; К.:– Університет «Україна», 2022. – 526 с.
ISBN 978-966-388-651-0

Видання містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу», що відбулася 16 грудня 2022 року в м. Києві.

Розраховано на працівників судових, правоохоронних органів, установ судової експертизи, викладачів, аспірантів, ад'юнктів та докторантів вищих навчальних закладів.

УДК 343.98

ISBN 978-966-388-651-0

© Київський науково-дослідний
інститут судових експертиз, 2022

© Міністерство юстиції України, 2022

З М І С Т

Вітальне слово.....	12
Chernov Y. The use of handwritten documents for screening of possible dementia conditions in a forensic context.....	13
Chumachenko I. System of standards in the field of water use as basic data for engineering and environmental expertise	18
Devenson J. Modern possibilities of phonoscopic examination in the investigation of various crimes	21
Hutsaliuk M. Electronic evidence as a key aspect in the investigation of cybercrimes.....	26
Kataraga O., Petkovich P., Priekar V. Possibilities of attracting ad-hoc specialists and experts in the process of carrying out judicial expertise.....	29
Kipouràs P. Graphometric proof of forgery	33
Krupicka E. Current topics in image, audio and video forensics: experiences in enf forensics and steganography	38
Nauer M.-A. Immaterial lines as key feature in handwriting examination	40
Shamilova-Jalilova M., Gadirova S., Panahov N. The possibilities of comparative research with infrared spectrometry in the study of the chemical composition of the paper used in the preparation of excise stamps	45
Соломаха Ю. В., Біла А. В. The interrelation of criministics and criminology during the investigation of crimes and studying the criminals.....	48
Амеліна А. С. Форми використання спеціальних знань у процесі збирання доказів ухилення від оподаткування.....	52
Андренко С. О., Курдес О. В., Курдес Е. П. Щодо визначення поняття судово-експертної діяльності.....	56
Атаманчук В. М., Волошин О. Г. Екологічні наслідки російської агресії на довкілля в Україні.....	59

Холодова О. Ю.

Особливості проведення комплексної судової товарознавчої та залізнично-транспортної експертизи з метою визначення матеріального збитку, завданого внаслідок пошкодження залізничних вагонів 470

Хомутенко В. П., Хомутенко А. В., Мотигін Д. В.

Особливості завдань судової економічної експертизи в адміністративному судочинстві 474

Хоробрих П. М.

Проблема експертного оцінювання дорожньо-транспортної події за участю осіб, які керують мікромобільними засобами користування (електросамокатом, гіробордом, моноколесом) 478

Чалюк І. М.

Особливості проведення дослідження якості влаштованого асфальтобетонного покриття в рамках судової експертизи в Україні 483

Чечіль Ю. О.

Проблемні аспекти здійснення судово-експертної діяльності в Україні в умовах воєнного стану 488

Чигрина Г. Л.

Процесуальне забезпечення здійснення фінансових розслідувань у кримінальному провадженні: імплементація міжнародних стандартів 490

Щербакова Г. В.

Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному провадженні..... 495

Щербаковський М. Г.

Імовірнісний підхід до результатів ідентифікаційних досліджень в експертній практиці США та Європи 499

Юнацький О. В.

Окремі принципи проведення судових експертиз 502

Юсупов В. В.

Вивчення проблем використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у криміналістичній науковій школі Національної академії внутрішніх справ 506

Яценко І. В.

Можливості судово-ветеринарної експертизи у забезпеченні відшкодування шкоди, завданої внаслідок ведення агресивної війни 510

Єгорова Т. М., Браїлко Ю. І.

Актуальні проблеми комплексної судової психолого-лінгвістичної експертизи в умовах збройної агресії РФ проти України..... 515

Євтіфєєв С. Л., Фроленкова О. В., Омельченко Є. І.

Визначення причин руйнування опор рекламної конструкції 519

№ 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 № 1950/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#n69>.

4. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень в системі Служби безпеки України: наказ Центрального управління Служби безпеки України від 29.05.2015 № 371. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-15#Text>.

5. Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 17.07.2017 № 591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#n143>.

УДК 343.98

Чигрина Галина Леонідівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінальних розслідувань*

*Заклад вищої освіти Міністерства фінансів України
«Державний податковий університет»*

**ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВИХ
РОЗСЛІДУВАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ:
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ**

**PROCEDURAL ENSURING OF FINANCIAL INVESTIGATIONS IN
CRIMINAL PROCEEDINGS: IMPLEMENTATION OF
INTERNATIONAL STANDARDS**

У тезах аналізується міжнародний досвід повернення активів, одержаних злочинним шляхом; висловлюються пропозиції щодо удосконалення вітчизняного процесу організації та здійснення фінансових розслідувань, проведення паралельних розслідувань у кримінальному провадженні; обґрунтовується висновок про те, що кінцевою метою фінансового розслідування є позбавлення злочинця можливості скористатися доходами від вчиненого кримінального правопорушення.

Ключові слова: фінансові розслідування, паралельні розслідування, легалізація доходів (майна), повернення активів, кримінальне провадження, кримінальний процес.

The abstracts analyze international experience in the return of assets obtained by criminal means. The paper makes proposals aimed at improving the domestic process of organizing and implementing financial investigations, conducting parallel investigations in criminal proceedings. The abstract substantiates the conclusion that

the ultimate goal of a financial investigation should be to deprive the criminal of the opportunity to use the proceeds of a criminal offense.

Keywords: financial investigations, parallel investigations, legalization (laundering) of income (property), return of assets, criminal proceedings, criminal process.

Фінансові розслідування у кримінальному провадженні здійснюються з метою виявлення, заморожування, арешту та конфіскації активів (грошових коштів, майна тощо), одержаних підозрюваними у вчиненні кримінальних правопорушень особами. Вивчення міжнародного досвіду [2-6] показує, що фінансові розслідування у кримінальному провадженні доцільно здійснювати у разі виявлення будь-якого виду кримінального правопорушення, що генерує (породжує) економічну вигоду та створює активи (грошові кошти, майно тощо). Враховуючи військовий стан, для України такий підхід є особливо актуальним.

Фінансові розслідування у кримінальному провадженні завжди пов'язані з міжнародним співробітництвом, тому це більш широке за своїм змістом, метою, цілями, завданнями, організаційними та правовими аспектами поняття, ніж досудове розслідування кримінального правопорушення, вчиненого з метою збагачення, за фактом якого розпочато відповідне кримінальне провадження.

Враховуючи важливість однозначного розуміння *змісту* та *цілей* фінансових розслідувань у кримінальному провадженні, логічним буде звернутися до положень Конвенції Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» (далі – Конвенція 2005 р.) [7]. Так, у ст. 1 зазначеної Конвенції закріплені наступні визначення термінів «*доходи*», «*майно*» та «*предикатний злочин*»:

а) «*доходи*» означає будь-яку *економічну вигоду*, одержану чи набуту, прямо чи опосередковано, від злочинів (наразі, відповідно до чинного КК України [8] – кримінальних правопорушень). Економічна вигода може складатися з будь-якого *майна*, зазначеного в підпункті «b» статті першої Конвенції 2005 р. [7] (підпункт «a» статті 1 Конвенції 2005 р.);

b) «*майно*» включає майно будь-якого виду, незалежно від того, матеріальне воно чи виражене в правах, рухоме чи нерухоме, та правові документи або документи, які підтверджують право на таке майно або частку в ньому (підпункт «b» статті 1 Конвенції 2005 р.);

е) «*предикатний злочин*» означає будь-який злочин (кримінальне правопорушення), у результаті якого виникли *доходи*, що можуть стати предметом злочину (кримінального правопорушення).

Крім наведених вище, у міжнародній практиці протидії легалізації (відмиванню) майна та фінансуванню тероризму розповсюдженим і часто вживаним є термін «*активи*».

Велика Українська Енциклопедія зазначає, що «*активи*» (лат. *activus* – діяльний, дійовий) – власність фізичних та юридичних осіб у вигляді рухомого й нерухомого майна, землі, лісових угідь, запасів корисних копалин, інших цінностей, що мають грошову вартість і використовуються їх власниками для

виплати своїх зобов'язань іншим фізичним чи юридичним особам. При цьому вказується, що термін «активи» охоплює близькі за значенням поняття «засоби», «фонди», «майно» тощо [10].

Узагальнюючи міжнародний [2-6] та вітчизняний досвід здійснення фінансових розслідувань у кримінальному провадженні, можна дійти висновків про те, що традиційне фінансове розслідування у кримінальному провадженні має *три основні цілі*:

- встановлення місця перебування активів (майна, грошових коштів тощо), одержаних злочинним шляхом;

- прив'язування активів (майна, грошових коштів тощо) до незаконної діяльності підозрюваної особи, що дасть можливість одержати рішення суду про їх арешт (заморожування) під час досудового розслідування та подальшу конфіскацію – як остаточне рішення суду у кримінальному провадженні (кримінальній справі);

- доказування фактів вчинення відповідних злочинів (кримінальних правопорушень), як предикатних, так і пов'язаних з легалізацією (відмиванням) майна, фінансуванням тероризму тощо.

Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (англ. *Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF)*), обґрунтовано рекомендує під час досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення, предикатного щодо легалізації (відмивання) майна, та кримінального правопорушення, пов'язаного з фінансуванням тероризму, здійснювати *паралельні розслідування* (Рекомендація 30) [9].

У контексті фінансових розслідувань у кримінальному провадженні, під *паралельними розслідуваннями* розуміють *одночасну концентрацію уваги* на досудовому розслідуванні факту вчинення предикатного кримінального правопорушення та факту легалізації (відмивання) майна. Якщо кримінальне правопорушення, пов'язане з фінансуванням тероризму, тоді паралельно розслідуються факти вчинення тероризму (здійснення терористичної діяльності) та фінансування тероризму. Але ми не рекомендували б навіть у цьому випадку фінансові розслідування у кримінальному провадженні звужувати до розслідування тільки предикатних до фактів легалізації (відмивання) майна та фінансування тероризму кримінальних правопорушень. Активи (майно, грошові кошти тощо) підозрюваних, виявлені під час фінансового розслідування у кримінальному провадженні, можуть бути одержані в результаті вчинення будь-яких кримінальних правопорушень. Стратегічно правильно сплановане фінансове розслідування у кримінальному провадженні дозволяє виявити активи (майно, грошові кошти тощо) і задокументувати раніше невідомі органам досудового розслідування кримінальні правопорушення. Метою їх вчинення є незаконне збагачення і виявлені правопорушення взагалі можуть бути не пов'язані з легалізацією (відмиванням) майна чи фінансуванням тероризму.

Успішне здійснення фінансового розслідування у кримінальному провадженні та досягнення його кінцевої мети – позбавлення злочинця можливості скористатися доходами від вчиненого кримінального правопорушення, обумовлені:

- 1) високим фаховим рівнем слідчого (слідчих), який розпочав кримінальне

провадження. Доцільно здійснювати розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень слідчими, які мають досвід розслідування кримінальних правопорушень, вчинених у сфері господарської діяльності, тобто дотримуватися принципу *спеціалізації*;

2) залученням до процесу розслідування (за дорученням слідчого (ст. 40 КПК України) та / чи як *спеціалістів* (ст. 71 КПК України)) співробітників аналітичних (ревізійних) підрозділів, підрозділів фінансової розвідки та / чи оперативних підрозділів правоохоронних органів, з метою виявлення місць знаходження підозрюваних осіб та їх активів (майна, грошових коштів тощо);

3) використанням як *формальних (офіційних)*, так і *неформальних (неофіційних)* каналів міжнародного співробітництва. На початковому етапі досудового розслідування використання залученими спеціалістами аналітичних (ревізійних) підрозділів, фінансової розвідки та оперативних підрозділів правоохоронних органів неформальних каналів міжнародного співробітництва з метою встановлення місць знаходження активів (майна, грошових коштів тощо) та осіб, яким ці активи належать, значно пришвидшує процес досудового розслідування і надає слідчому інформацію для офіційного (враховуючи вимоги чинного КПК України [1]) направлення *запитів про надання міжнародної правової допомоги* у кримінальному провадженні.

Поєднуємо думки експертів-практиків FATF та Міжнародного центру з повернення активів (МЦПА) – (англ. International Centre for Asset Recovery (ICAR)) про те, що перед направленням запиту про правову допомогу важливо знати, яку саме інформацію може запропонувати конкретна країна, та яким чином цю інформацію можна отримати. Спільні зусилля різних юрисдикцій відіграють ключову роль для успішного завершення фінансового розслідування у кримінальному провадженні. При цьому фахівцями FATF та ICAR обґрунтовано робиться акцент на пов'язаних з *оперативною інформацією* аспектах процесу виявлення та повернення активів (майна, грошових коштів тощо) підозрюваних осіб та використанні неформальних каналів одержання інформації на стадії підготовки до направлення офіційного запиту про надання правової допомоги [2].

Викладене дозволяє стверджувати, що здійснення фінансових розслідувань у кримінальному провадженні з метою розшуку активів (майна, грошових коштів тощо) та осіб, які незаконно їх одержали, повинно стати звичною практикою та першочерговим завданням для слідчого під час досудового розслідування будь-якого виду кримінального правопорушення, що породжує статки.

Перелік посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1662> (дата звернення: 19.11.2022).

2. Розшук незаконно отриманих активів: практичний посібник / Базельський інститут управління, Міжнародний центр з повернення активів, 2015 (оригінал, англійська мова) / 2016 (переклад українською мовою). 146 с. URL: https://baselgovernance.org/sites/default/files/2019-1/tracing_illegal_assets

_Ukrainian.pdf (дата звернення: 19.11.2022).

3. Методичний посібник з фінансових розслідувань. Спільний міжвідомчий проєкт у сфері боротьби з вигодами від протиправної діяльності. 2017. URL: <https://cutt.ly/gVaZZSe> (дата звернення: 19.11.2022).

4. Керівництво з ризик-орієнтованого підходу для спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Київ. 2020. URL: <https://cutt.ly/fVgBBq> (дата звернення: 19.11.2022).

5. Розслідування та судовий розгляд кримінальних проваджень щодо легалізації (відмивання) коштів: посібник для суддів. Страсбург-Київ. Червень 2021. 106 с. URL: <http://surl.li/ddenr> (дата звернення: 19.11.2022).

6. FATF REPORT. Operational Issues Financial Investigations Guidance. June 2012. 39 p. URL: <https://cutt.ly/FB6XJ7D> (дата звернення: 19.11.2022).

7. Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: Конвенція Ради Європи, учинена у Варшаві 16.05.2005, ратифікована із заявами і застереженнями Законом України від 17.11.2010 № 2698-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text (дата звернення: 19.11.2022).

8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1415> (дата звернення: 19.11.2022).

9. Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення. 2018. URL: <http://surl.li/dfldo> (дата звернення: 19.11.2022).

10. Горбатенко В. Т. «Активи». Електронна версія «Великої української енциклопедії». URL: <https://vue.gov.ua/Активи> (дата звернення: 19.11.2022).

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ,
КРИМІНАЛІСТИКИ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

**Матеріали IV міжнародної
науково-практичної конференції
(Київ, 16 грудня 2022 року)**

**Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України**

03057, Київ, вул. Сім'ї Бродських, 6
Тел. / факс: 200-29-29

Комп'ютерний дизайн О. П. Щербина

Авторська редакція

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 30,25
Наклад 100 прим. Зам. №

Видавець та виготовлювач:

Університет «Україна»

03115, м. Київ, вул. Львівська, 23, тел. (044) 424-40-69
Свідотство про державну реєстрацію ДК № 405 від 06.04.01